

ГУМІН О. М.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права
і процесу

(Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська
політехніка»)

НЕМЦЕВ А. І.,

студент II курсу

(Інститут права, психології
та інноваційної освіти Національного
університету «Львівська політехніка»)

УДК 343.01

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.5.33>

ВЗАЄМОДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА З СУМІЖНИМИ ГАЛУЗЯМИ ПРАВА

Взаємодія кримінального права з суміжними галузями права є надзвичайно актуальною темою в сучасному світі. Зростання складності кримінальних правопорушень, технологічний розвиток та зміни в соціально-економічному середовищі створюють нові виклики для правової системи. У цьому контексті важливо вивчати та розуміти, як кримінальне право взаємодіє з іншими сферами правової науки та практики.

З одного боку, кримінальне право пов'язане з конституційним правом, оскільки обидві галузі регулюють права та свободи громадян. З іншого боку, воно взаємодіє з цивільним правом, коли йдеться про відшкодування збитків, спричинених злочином. Економічне право стає важливим у контексті боротьби з економічною злочинністю та фінансовим шахрайством. Адміністративне право визначає процедури та відповідальність за порушення законів у сфері кримінальної юстиції. Однак зростає і важливість вивчення взаємодії кримінального права з міжнародним правом та правами людини. Сучасні кримінальні правопорушення нерідко перетинають національні кордони, і ефективна боротьба з ними можлива лише за умови співпраці між країнами та взаєморозуміння стандартів прав людини.

Також не можна оминати важливість вивчення взаємодії кримінального права з кримінальною соціологією та психологією. Розуміння мотивів злочинців та вивчення соціальних чинників, що сприяють злочинності, може допомогти вдосконалити профілактичні заходи та реабілітаційні програми. Враховуючи це все, вивчення взаємодії кримінального права з іншими галузями права є важливим завданням для сучасних юристів та дослідників. Ця тема не лише сприяє розвитку правової науки, але і є ключовою для створення ефективної та справедливої правової системи, яка може ефективно впоратися з сучасними викликами і загрозами.

Ключові слова: кримінальне право, взаємодія, поняття, галузь права, кримінальне правопорушення.

Humin O. M., Niemtsev A. I. Interaction of criminal law with consentants of law

The interaction between criminal law and the common law of law is an extremely relevant topic in the modern world. The increasing complexity of criminal offenses, technological developments and changes in the socio-economic environment are creating new implications for the legal system. In this context, it is important to understand how criminal law interacts with other areas of legal science and practice.

On the one hand, criminal law is connected with constitutional law, and both rights and freedoms of citizens are regulated. On the other hand, it interacts with civil law when it comes to the recovery of crime caused by crime. Economic law becomes important in the context of the fight against economic malpractice and financial fraud. Administrative law defines procedures and accountability for violations of laws in the sphere of criminal justice. However, the importance of understanding the interaction of criminal law with international law and human rights is growing. Current criminal offenses often cross national borders, and an effective fight against them is only possible through common understanding between countries and mutual understanding of human rights standards.

It is also impossible to emphasize the importance of studying the interaction of criminal law with criminal sociology and psychology. An understanding of the motives of evildoers and the understanding of social officials who suppress evildoers can help to further develop preventive approaches and rehabilitation programs. For doctors, understanding the interaction between criminal law and other areas of law is an important task for current lawyers and investigators. This topic is not at all indicative of the development of legal science, but is also key to the creation of an effective and fair legal system that can effectively deal with daily shouts and threats.

Key words: *criminal law, mutual relations, understanding, law of law, criminal offenses.*

Як зазначає В.П. Ємельянов термін «кримінальне право» українською мовою та в більшості європейських країн і США походить від латинського слова «crime», що означає «злочин». Таким чином, Кримінальний кодекс України представляє собою законодавчий акт, що регулює питання, пов'язані із злочинами. Він визначає ознаки злочинів, встановлює відповідальність за їх вчинення та передбачає інші правові наслідки відповідно до закону [4].

У сучасній кримінально-правовій літературі існує розмаїття поглядів на те, яким чином можна тлумачити та використовувати термін «кримінальне право». Різні автори пропонують чотири ключові тези щодо його визначення: 1) як галузь законодавства; 2) як окрему галузь права; 3) як специфічний напрямок юридичної науки; 4) як навчальну юридичну дисципліну [6].

А.А. Васильєв дає таке визначення кримінальному праву як галузі права – це галузь права, яка об'єднує юридичні норми, що встановлюють, які дії вважаються злочинними, та які санкції та інші заходи кримінально-правового впливу повинні бути застосовані до осіб, які їх вчинили. Вона визначає підстави кримінальної відповідальності та можливості звільнення від неї й від кримінального покарання [5].

Кримінальне право, як галузь законодавства, представляє собою систему кримінально-правових норм, які сформульовані та прийняті Верховною Радою України у вигляді законів. Ці норми визначають підстави та принципи кримінальної відповідальності, вказують, які суспільно небезпечні дії вважаються злочинними, які покарання мають бути застосовані до осіб, що їх вчинили, а також умови й підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та покарання.

Завдання кримінального права, як галузі законодавства, сформульовані в статті 1 Кримінального кодексу України, вони включають в себе правове забезпечення захисту прав

і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку і безпеки, а також забезпечення охорони конституційного устрою України від злочинних дій та запобігання злочинам. Зміст пункту 1 статті 1 вказує на дві основні мети Кримінального кодексу [7]:

1. Забезпечення правової охорони конкретних соціальних відносин і суспільних благ.
2. Запобігання вчиненню кримінальних правопорушень.

Функції кримінального права як галузі права та законодавства визначають його основні цілі впливу на суспільні відносини та поведінку особи з метою регулювання, захисту та охорони. Ці функції можна розділити на дві категорії: юридичні та загально-соціальні аспекти.

Кримінальне право як наукова дисципліна представляє собою предмет, який вивчається в освітніх закладах і включає в себе не лише теорію кримінального права і чинного кримінального законодавства, але й практичний аспект його застосування.

О.В. Попович дає таке визначення кримінального права як галузі науки – це система поглядів про підстави, принципи та інші загальні положення кримінальної відповідальності, кримінального правопорушення та покарання [6].

Як влучно відмічають О.О. Дудоров та М.І. Хавронюк усвідомлюючи ключові аспекти проблеми праворозуміння кримінальне право не можна ідентифікувати із кримінальним законом. Оскільки кримінальне право не зосереджується на правах людини, а в першу чергу розглядає її обов'язки (конкретніше – відповідальність за їх порушення та незаконну поведінку), термін «кримінальне право» є всього лише умовною конструкцією [3]. Це абстрактне поняття, яке відображає наявність різних явищ, таких як кримінальне законодавство, міжнародні договори щодо його узгодження, його тлумачення (інтерпретація), включаючи доктринальний аспект, та практику його застосування. Тому цей термін залишається у вживанні виключно заради зручності, з огляду на те, що він здійснюється сучасними науковцями.

Кримінальне право відіграє ключову роль у системі права України, а також займає важливе положення в сфері наук кримінального циклу. Це фундаментальна галузь права, яка відноситься до публічного і матеріального права. Кримінальне право визначає сутність кримінального правопорушення, в той час як інші науки вивчають його розкриття, розслідування, запобігання та відбування покарання за його вчинення. Якщо кримінальне право розкриває поняття, ознаки і види правопорушень, то кримінальний процес вказує, як здійснювати кримінальне провадження за фактами їх учинення, як притягнути до кримінальної відповідальності та засудити винну особу. Одночасно криміналістика визначає тактику та методику їх розслідування, оперативно-розшукова діяльність виявляє та розкриває злочини, кримінологія досліджує особливості їх запобігання, а кримінально-виконавче право регламентує порядок виконання та відбування покарання за їх учинення.

Кримінальне право взаємодіє з різноманітними сферами права, включаючи загальну теорію права, кримінологію, а також такі галузі законодавства та науки, як конституційне, цивільне, адміністративне, кримінально-процесуальне, кримінально-виконавче, міжнародне та інші.

Взаємодія кримінального права з загальною теорією права полягає у вивченні та розумінні теоретичних аспектів, які лежать в основі кримінального законодавства. Ця взаємодія включає аналіз правових концепцій, принципів і норм, які визначають природу злочинів, відповідальність за них та принципи виправлення порушників закону. Загальна теорія права надає теоретичні основи для формулювання і розробки кримінальних норм і процедур, а також визначає принципи справедливості та праворозуміння, які впливають на застосування кримінального права у практиці. Така взаємодія сприяє розвитку концептуальних основ кримінального права та забезпечує його відповідність загальним правовим принципам та цінностям [2].

Взаємодія кримінального права з кримінологією полягає в комплексному вивченні злочинності, її причин, способів запобігання та боротьби з нею. Кримінальне право використовує дослідження кримінології для формулювання кримінальних норм, визначення видів злочинів та встановлення відповідальності за їх вчинення. Кримінологія,

з свого боку, надає кримінальному праву важливі дані про злочинність, допомагає розробляти ефективні стратегії протидії злочинності та сприяє вдосконаленню кримінальних політик та програм запобігання злочинам. Ця взаємодія сприяє розвитку обох наук і допомагає вдосконалювати правові і соціальні підходи до боротьби з злочинністю в суспільстві.

Взаємодія кримінального права з конституційним правом відображає важливий аспект правової системи. Конституційне право встановлює загальні принципи та норми, які формують конституційний ландшафт країни, включаючи права та свободи громадян. Кримінальне право, з іншого боку, стосується порушень цих норм та визначає відповідальність за вчинення злочинів. Взаємодія полягає у тому, що кримінальне право повинно бути відповідним конституційним нормам і принципам. Наприклад, кримінальні закони повинні гарантувати захист конституційних прав і свобод громадян. Водночас, конституційні принципи можуть впливати на формулювання кримінальних норм, забезпечуючи дотримання конституційних стандартів справедливості та правосуддя [1].

Взаємодія кримінального та адміністративного права включає визначення відповідальності за порушення закону на двох рівнях. Це означає визначення характеру порушення (чи це кримінальне, чи адміністративне правопорушення) і відповідне притягнення до відповідальності відповідно до кримінальних або адміністративних норм. Крім того, ця взаємодія передбачає співпрацю та обмін інформацією між правоохоронними та адміністративними органами, а також врахування апеляційного та судового контролю, щоб уникнути подвійної відповідальності та забезпечити справедливість в правосудді.

Взаємодія кримінального права з кримінально-процесуальним правом визначається регламентацією правил щодо виявлення, розслідування та розгляду кримінальних правопорушень. Кримінальне право встановлює правопорушення та відповідальність за них, тоді як кримінально-процесуальне право визначає порядок судового процесу та заходи, які застосовуються для забезпечення справедливості. Ці дві галузі права співпрацюють у вирішенні кримінальних справ, включаючи слідство, обвинувачення, судовий процес та вирішення апеляційних питань. Взаємодія між ними допомагає забезпечити справедливість та ефективність у правосудді, забезпечуючи відповідність між законодавчими нормами та їх практичним застосуванням.

Взаємодія кримінального права з міжнародним правом відображається у регулюванні та протидії злочинності, яка перетинає межі національних держав. Міжнародне право надає основи для екстрадиції злочинців між країнами, сприяє міжнародній співпраці у розслідуванні та покаранні транскордонних злочинів, таких як тероризм, організована злочинність і корупція. Крім того, міжнародні угоди та конвенції встановлюють стандарти взаємодії у судовому процесі, права та захист обвинувачених та потерпілих у міжнародному контексті. Ця взаємодія сприяє спільним зусиллям країн у боротьбі зі світовою злочинністю та забезпечує дотримання міжнародних норм справедливості та правосуддя.

Таким чином, взаємодія кримінального права з суміжними галузями підкреслює системність правової системи, сприяє боротьбі зі злочинністю, забезпечує правовий захист громадян та бізнесу, важлива для міжнародної співпраці та вимагає гармонізації стандартів для стабільності правової системи.

Список використаних джерел:

1. Вознюк А. А. Кримінальне право України. Загальна частина : конспект лекцій / А. А. Вознюк; вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. Київ : Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.
2. Гришук В. К. Поняття, предмет, методи, завдання, функції, система, джерела та принципи українського кримінального права: навч. посіб. Львів : Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2009. 112 с.
3. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіге, 2014. 944 с.

4. Ємельянов В. П. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. Харків : Право, 2018. 142 с.

5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.

6. Кримінальне право України. Частина 1 : конспект лекцій: навчально-методичний посібник для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П. Чернівці, 2022. 182 с.

7. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар / у 2 т./ за заг. Ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., доповн. Харків : Право, 2013.

